

Handläggare

Elisabeth Ek

Epost:

elisabeth.ek@stockholm.se

Till

Stadsbyggnadskontoret

**Del av Hjorthagen 1 med flera i Hjorthagen
Underlag för undersökning om betydande
miljöpåverkan för detaljplan Dp 2021-14449****Synpunkter i sammanfattning**

Stadsmuseet gör bedömningen att föreslagen detaljplan är olämplig ur kulturmiljösynpunkt. Hjorthagen är en tydligt avgränsad stadsdel där bostadsbebyggelsen från tidigt 1900-tal fram till seklets mitt utgör dess karaktär. Stadsmuseet anser att det bör finnas en åtskillnad mellan Norra Djurgårdsstaden och den äldre stadsdelen Hjorthagen. Hjorthagens identitet är nära sammankopplad med de två industrierna. Det är av vikt för förståelsen av stadsdelens framväxt i relation till industrierna att den gröna kransen bevaras.

Stadsmuseet anser att föreslagen detaljplan skulle kunna innebära en så betydande miljöpåverkan att en MKB är nödvändig ur kulturmiljösynpunkt. Museet tror att *Miljökonsekvensbeskrivning för fördjupat program Hjorthagen 2008*, dnr 2014-12741 bör kunna ge tillräcklig vägledning varför en ny MKB inte anses nödvändig att upprätta. Men konsekvenserna behöver analyseras och bedömas djupare i det fall aktuellt planförslag tas vidare i en fortsatt detaljplaneprocess därför behöver en konsekvensanalys göras över ny bebyggelsens påverkan på kulturmiljön.

Påbörjat planarbete

Stadsbyggnadskontoret har påbörjat ett planarbete i syfte att möjliggöra för 400 nya bostäder. Planområdet är beläget mellan de äldre delarna av Hjorthagen och Norra Djurgårdsstaden och är uppdelat på två platser. Det ena området är beläget på Hjorthagsbergets sluttning vid Hjorthagens idrottsplats. Den andra platsen föreslås i Hjorthagsparken.

Kunskapsläget

Hjorthagen urskiljer sig som en egen ö mellan stadsdelarna Östermalm, Norra Djurgårdstaden, Ladugårdsgärdet och Värtan. Bostadsbebyggelsen i Hjorthagen är uppförd för arbetare vid Värtagasverket och elverket i Värtan. Anläggandet av Värtagasverket påbörjades 1890 och ingår sedan några år tillbaka som en del av stadsomvandlingsprojektet Norra Djurgårdstaden som breder ut sig nordväst om Hjorthagen. Värtaelverket invigdes 1903 och är idag Stockholm Exergi AB.

Stadsdelen Hjorthagen uppvisar ett koncentrat över bostadsbebyggelsens utveckling under 1900-talet och är av

genomgående hög kvalité. I kv Skytten finns bostadslängor från 1908 ”gula husen” som goda exempel på jugendtidens hyreshus med sociala ambitioner. I grannkvarteret Jakten är de vinkelställda tegeltravarna från 1912 präglade av nationalromantiken. 1920-tals klassicismen finns företrädd i kvarteret Kopplet. Hakon Ahlbergs smalhus från 1930-talets början i Abessinien, är de första lamellhusen med genomgående lägenheter där funktionalismens planeringsideal förverkligades och möjligheterna till standardiserad produktion unyttjades. I kvarteret Gillret mitt emot kvarteret Kopplet, invid Hjorthagsparken, finns det senare 1930-talet representerat. Längs med Artemisgatan finns 1940-, -50 och -60-talens mjukare funktionalism. Våningshöjden är genomgående tre våningar.

Stadsdelen är starkt kuperad och karaktäriseras av en grön krans, Hjorthagsparken, som omgärdar stadsdelen och avskiljer bostäderna från industrierna.

Kulturhistoriskt värde

Kvarteret Abessinien är markerad med blått på Stadsmuseets kulturhistoriska klassificeringskarta. Det betyder att fastigheten har ett synnerligen stort kulturhistoriskt värde. För blåmarkerade fastigheter kan PBL (Plan- och bygglagen) 8:e kap, 13, 14 och 17 §§ tillämpas.

Kvarteren kopplet och Gillret invid platsen för ett av planområdena är markerade med grönt på Stadsmuseets kulturhistoriska klassificeringskarta. Det betyder att fastigheten med bebyggelsen är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt. För grönmärkade fastigheter kan PBL (Plan- och bygglagen) 8:e kap, 13, 14 och 17 §§ tillämpas.

Hjorthagen är utpekad som en kulturhistoriskt värdefull miljö i Stockholms översiktsplan, där särskild uppmärksamhet bör ägnas åt kulturhistoriska värden.

Riksintresse

Stockholms innerstad med Djurgården är som helhet ett riksintresse för kulturmiljövården. Bostadskvarteret Abessinien och Gasverket är värdekärnor i detta riksintresse. Riksintresset uttrycks i företeelser som främst tydliggör årsringarna och hur staden vuxit fram. Ett tydligt exempel på detta är smalhusen i Abessinien som berättar om hur det svenska välfärdssamhället växte fram. Husen gavs en för sin tid ovanligt hög standard. Området är ett välgestaltat och ovanligt konsekvent utformat exempel på funktionalismens idéer om arkitektur, stadsplanering och socialt engagemang inom bostadsbyggande.

Gasverket är ett av Stockholms mest monumentala kommunaltekniska projekt med betydande samhällshistoriskt värde. 1889 beslutade stadsfullmäktige att ett nytt gasverk skulle anläggas i Hjorthagen vid Värtan. Ferdinand Boberg anlätades som arkitekt.

Gasverket förnyades kontinuerligt under 1900-talet med stora utbyggnader. Gasverket påverkade också närmiljön med utbyggnad av bland annat arbetarbostäder samt social och kommersiell service i Hjorthagen. Sedan några år tillbaka pågår en omvandling av området till en ny stadsdel med bostäder och olika funktioner.

Antikvarisk bedömning av projektets påverkan på kulturmiljön

Det aktuella förslaget innebär att parkområdet vid Kopplet och Gillret bebyggs samt sluttningen vid Hjorhagsberget. Stadsmuseet gör bedömningen att föreslagen detaljplan är olämplig ur kulturmiljösynpunkt. Hjorthagen är en tydligt avgränsad stadsdel där bostadsbebyggelsen från tidigt 1900-tal fram till seklets mitt utgör dess karaktär. Den befintliga stadsstrukturen kan till större delen karaktäriseras som hus i park och storgårdskvarter med svängda gator. Den föreslagna hushöjden om fem våningar bedöms för hög och inte anpassad till det dominerande byggnadsbeståndet om tre våningar.

Gasverksområdets gamla industribyggnader kommer att vara en integrerad del i den nya stadsdelen Norra Djurgårdsstaden och utgöra en historisk fond i området. Stadsmuseet anser att det bör finnas en åtskillnad mellan Norra Djurgårdsstaden och den äldre stadsdelen Hjorthagen. Hjorthagens identitet är nära sammankopplad med de två industrierna. Bebyggelsen var medvetet anlagd med en grön skyddande krans mot industrierna. Det var en säkerhetsaspekt då industriverksamheterna var farliga. Det är av vikt för förståelsen av stadsdelens framväxt i relation till industrierna att den gröna kransen bevaras. Om den succesivt byggs bort kommer platsens identitet att urholkas och så småningom uppfattas som en äldre enklav av Norra Djurgårdsstaden istället för att kopplas samman med den historiska industriverksamheten på platsen. Förutom den rent industrihistoriska dimensionen har Hjorthagsparken även ett egenvärde ur kulturmiljösynpunkt som anlagd park.

Abessinien utgörs av en visuellt urskiljbar miljö inramad av vegetation som fungerar som en buffertzona. Ny bebyggelse vid Hjorhagsberget riskerar att inskränka dess renodlade uttryck i stadslandskapet.

Stadsmuseet anser att föreslagen detaljplan skulle kunna innebära en så betydande miljöpåverkan att en MKB är nödvändig ur kulturmiljösynpunkt. Museet tror att *Miljökonsekvensbeskrivning för fördjupat program Hjorthagen 2008*, dnr 2014-12741 bör kunna ge tillräcklig vägledning varför en ny MKB inte anses nödvändig att upprätta. Men konsekvenserna behöver analyseras och bedömas djupare i det fall aktuellt planförslag tas vidare i en fortsatt detaljplanprocess därför behöver en konsekvensanalys göras över ny bebyggelses påverkan på kulturmiljön.